

ANDRZEJ KRATOCHWIL
mgr inż. ANDRZEJ BIERNACKI
dr inż. MAŁGORZATA SUCHECKA
Centralny Instytut Ochrony Pracy
– Państwowy Instytut Badawczy

Nowości w serwisie dla mikroprzedsiębiorstw – bhp w rolnictwie indywidualnym

Fot.: Michele Piacquadio/Bigstockphoto

W artykule przedstawiono najnowszy dział serwisu dla mikroprzedsiębiorstw, zaadaptowany dla potrzeb propagowania kultury bezpieczeństwa wśród rolników indywidualnych, pracujących w gospodarstwach prowadzących produkcję zwierzęcą lub/i roślinną. W serwisie dedykowanym sekcji rolnictwa indywidualnego udostępniono podstawowe informacje dotyczące zasad bezpiecznej pracy przy wykonywaniu różnego rodzaju prac w gospodarstwach rolnych i listy kontrolne, umożliwiające identyfikację zagrożeń zawodowych, a także przedsięwzięcie właściwych środków prewencyjnych, zmniejszających ryzyko występowania wypadków przy pracy.

News in the e-bulletin for micro-firms – OSH in family farms

This article presents the latest section in the news e-bulletin for micro-firms adapted to promoting safety culture among individual farmers working at farms producing livestock and/or crops. The e-bulletin dedicated to family farmers provides basic information on the principles of safe work in various farm tasks and checklists for identifying occupational risk and designing prevention methods for reducing occupational risk.

Wstęp

W portalu internetowym CIOP-PIB udostępniono kolejny serwis z cyklu „Bhp dla mikroprzedsiębiorstw”, dotyczący bezpieczeństwa i higieny pracy rolników indywidualnych. Jest to już ósma część cieszącego się dużą popularnością cyklu adresowanego do mikrofirm oraz osób samodzielnie prowadzących działalność gospodarczą. Z uwagi na podobieństwo metod prowadzenia działalności gospodarczej i organizacji wykonywania pracy w indywidualnych gospodarstwach rolnych oraz mikroprzedsiębiorstwach rodzinnych, w serwisie zastosowano sprawdzoną już strukturę treści [1], przystosowaną do potrzeb sekcji „Rolnictwo indywidualne: produkcja zwierzęca oraz roślinna”.

Zaprezentowany w artykule serwis internetowy obejmuje podstawowe aspekty problematyki bezpieczeństwa i higieny pracy w rolnictwie. Jest on przeznaczony dla osób prowadzących indywidualne gospodarstwa rolne w zakresie produkcji roślinnej i zwierzęcej.

Specyfika pracy w rolnictwie indywidualnym

Rolnictwo indywidualne, bazujące na gospodarstwach rodzinnych, stanowi znaczący liczebnie sektor polskiej gospodarki, obejmujący – zgodnie z danymi GUS – ponad 15% ogółu zatrudnionych. Z uwagi na specyficzny charakter przedsiębiorstwa, jakim jest indywidualne gospodarstwo rolne (na ogół właściciel gospodarstwa nie jest typowym pracodawcą, formalnie zatrudniającym pracowni-

ków np. na umowę o pracę lub na umowy cywilno-prawne), przestrzeganie większości uregulowań prawnych dotyczących bhp ma tu charakter dobrowolny, zaś poziom ogólnej kultury bezpieczeństwa zależy od indywidualnej wiedzy i doświadczenia zawodowego osób pracujących – bez wyraźnego rozróżnienia na pracodawców i pracowników.

Rolnictwo, a zwłaszcza rolnictwo indywidualne, charakteryzuje się wysoką wypadkowością. Wynika to m.in. z faktu, że osoby pracujące w tym sektorze potencjalnie narażone są na wiele różnego rodzaju zagrożeń wypadkowych, związanych z różnorodnością wykonywanej na co dzień pracy. Praca w rolnictwie związana jest z dużą zmiennością, zarówno otoczenia, jak i wykonywanych czynności, nawet podczas jednego dnia roboczego, a tym samym – z występowaniem wielu różnych (w klasycznym ujęciu) „stanowisk pracy”, odrębnych zarówno pod względem charakteru wykonywanej pracy, jak i występujących zagrożeń zawodowych. Według danych Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, w 2009 r. w rolnictwie indywidualnym zgłoszono 26,9 tys. wypadków, z czego w prawie 17,6 tys. przypadków wypłacono odszkodowania (w 2008 r. było to odpowiednio 27,7 tys. wypadków i prawie 18 tys. odszkodowań). Pomimo, że liczba wypadków z roku na rok spada, to jest ciągle jeszcze bardzo duża, zaś statystyki dowodzą, że przyczyną ponad 70% wypadków przy pracy jest niewłaściwa jej organizacja bądź nieprawidłowe zachowania rolników, a więc zaniedbania i niedopatrzania w zakresie bhp, które można byłoby wyeliminować poprawiając sferę wiedzy i świadomości [2, 3, 4].

Wybór tej sekcji gospodarki jako tematu serwisu podyktowany był więc chęcią jak najszerszej popularyzacji materiałów zawierających podstawową wiedzę z zakresu bhp, dedykowanych rolnikom.

Struktura serwisu dla rolników indywidualnych

Serwis zawiera dział aktualnych przepisów prawnych z dziedziny bhp, odnoszących się do rolnictwa, a także zestawy materiałów informacyjnych, umożliwiające samodzielną ocenę stanu bezpieczeństwa pracy oraz zastosowanie właściwych działań prewencyjnych w indywidualnych gospodarstwach rolnych. W materiałach omówiono zagrożenia zawodowe związane z pracą w rolnictwie indywidualnym, występujące przy produkcji zwierzęcej i roślinnej, a także podstawowe zasady bezpieczeństwa i higieny pracy oraz prewencji wypadkowej [5]. Dołączone listy kontrolne bhp pozwalają na identyfikację potencjalnych zagrożeń, jakie mogą występować w przedsiębiorstwach zajmujących się produkcją zwierzęcą i roślinną wraz z konkretnymi propozycjami metod ich eliminacji lub ograniczania.

Podobnie jak w przypadku innych sekcji gospodarki, którym dedykowano funkcjonujące już podstrony w ramach serwisu dla mikroprzedsiębiorstw (tj. budownictwo, przetwórstwo drewna, mechanika pojazdowa, piekarstwo i cukiernictwo, transport samochodowy oraz obróbka skrawaniem i plastyczna metali), nowy dział podzielono na następujące części:

- informacyjną – zawierającą zestawienia aktów prawnych (z odnośnikami do pełnych tekstów), odnoszących się do bezpieczeństwa i higieny pracy przy produkcji rolniczej

- instruktażową – zawierającą podstawowe informacje o najważniejszych zasadach zapewnienia bezpieczeństwa pracownikom indywidualnych gospodarstw rolnych podczas wykonywania prac związanych z produkcją zwierzęcą i roślinną, m.in. o korzystaniu z różnego rodzaju niebezpiecznych maszyn i narzędzi.

Dodatkowo w serwisie zamieszczono informacje pomocnicze ułatwiające kontakt z instytucjami wspierającymi działalność rolników indywidualnych, udostępniono materiały uzupełniające z dziedziny bhp oraz informacje o wydawnictwach i usługach (szkoleniowych, doradczych itp.).

Zestaw informacji z dziedziny bezpieczeństwa i higieny w środowisku pracy podzielono na działy, które można ogólnie przypisać do dwóch grup:

1. O charakterze ogólnym – zawierających informacje podobne dla wszystkich rolników indywidualnych bez względu na profil produkcji prowadzonej w gospodarstwie, wymagające jedynie nieznacznego dostosowania (przy rozróżnieniu produkcji roślinnej i zwierzęcej). Do grupy tej zaliczyć można następujące działy:

- *Instytucje* – odnośniki do serwisów internetowych instytucji wspierających rolnictwo indywidualne w różnych aspektach ich funkcjonowania, w tym publikujących informacje z innych niż bhp obszarów

- *Oferta* – informacje o usługach wspomagających, związanych z bezpieczeństwem i higieną pracy w gospodarstwach rolnych (np. szkoleniowych, doradczych), a także o środkach ochrony indywidualnej i ich doborze, wydawnictwach związanych z bhp, materiałach wspomagających identyfikowanie zagrożeń zawodowych, identyfikowanie substancji, programowaniu działań prewencyjnych itp.

2. Wymagających szczegółowego dostosowania do specyficznych potrzeb informacyjnych rolników indywidualnych, z uwzględnieniem specyfiki rozwiązań prawnych odnoszących się do określonego rodzaju działalności oraz występujących tam zagrożeń zawodowych. Do tej grupy należą następujące działy:

- *Przepisy* – zestawienia opisów aktów prawnych obowiązujących powszechnie oraz odnoszących się do działalności rolniczej, z podziałem na przepisy ogólne oraz przepisy wykonawcze, a także normy techniczne.

- *Produkcja zwierzęca* – informacje o najważniejszych zasadach dotyczących bezpieczeństwa rolników indywidualnych przy wykonywaniu prac związanych z produkcją zwierzęcą, z wykorzystaniem potencjalnie niebezpiecznych maszyn i narzędzi oraz w obecności i przy obsłudze zwierząt gospodarskich. Można tu znaleźć także opisy zagrożeń występujących na stanowiskach pracy, z praktycznymi wskazówkami pozwalającymi je zmniejszać lub eliminować (w tym listę kontrolną).

- *Produkcja roślinna* – informacje o najważniejszych zasadach zapewnienia bezpieczeństwa rolników indywidualnych przy wykonywaniu prac związanych z produkcją roślinną, z wykorzystaniem potencjalnie niebezpiecznych maszyn i narzędzi, np. przy uprawie i nawożeniu gleby. Umieszczono tu opisy zagrożeń występujących na stanowiskach

pracy z praktycznymi wskazówkami, pozwalającymi je zmniejszać lub eliminować (w tym listę kontrolną).

W dziale *Produkcja zwierzęca* uwzględniono informacje dotyczące chowu trzody chlewnej, drobiu, bydła i koni. Dodatkowo przedstawiono biologiczne i środowiskowe uwarunkowania zachowania poszczególnych grup zwierząt, opisano sposoby transportu i przechowywania sprzętu rolniczego oraz metody zapobiegania wypadkom i chorobom zawodowym wraz z podstawowymi zasadami higieny przy wykonywaniu poszczególnych prac ze zwierzętami gospodarskimi.

Dla każdej z grup zwierząt (oprócz informacji zawierającej dane na temat przeznaczenia i zakresu stosowania wybranego uprzednio specjalistycznego sprzętu) opracowano również szczegółowe informacje dotyczące zasad przygotowywania paszy, karmienia i pojenia oraz usuwania odchodów wraz z zaleceniami dotyczącymi bezpieczeństwa podczas wykonywania tych prac.

Na rys. 1. przedstawiono stronę tytułową części serwisu, dotyczącej bezpieczeństwa pracy przy produkcji zwierzęcej.

Z kolei w dziale *Produkcja roślinna* zawarto informacje dotyczące prac charakterystycznych dla produkcji roślinnej: uprawy i nawożenia gleby, pielęgnacji i ochrony roślin oraz typów produktów finalnych, takich jak zboża i rośliny okopowe.

Rys. 1. Strona tytułowa serwisu dotyczącego zasad bhp przy produkcji zwierzęcej

Fig. 1. Title page of the e-bulletin on OSH in livestock farms

Rys. 2. Strona tytułowa serwisu dotyczącego zasad bhp przy produkcji roślinnej

Fig. 2. Title page of the e-bulletin on OSH at crop farms

Poza tym przedstawiono sposoby transportu i przechowywania sprzętu rolniczego, metody zapobiegania wypadkom i chorobom zawodowym wraz z podaniem podstawowych zasad higieny przy wykonywaniu poszczególnych prac.

Dla każdego z wymienionych działów tematycznych dotyczących produkcji roślinnej opracowano również szczegółowe informacje dotyczące zasad higieny podczas stosowania środków chemicznych oraz transportu wraz z zaleceniami, dotyczącymi bezpieczeństwa podczas wykonywania tych prac (rys. 2.).

Podsumowanie

Przeznaczony dla rolników indywidualnych serwis internetowy dotyczący bhp, skonstruowany w formule serwisu dla mikroprzedsiębiorstw, ma za zadanie dostarczyć najprostszyszy, instruktażowych informacji, umożliwiających identyfikację zagrożeń i praktyczne zmniejszenie ryzyka zawodowego w często zmieniających się warunkach złożonego środowiska pracy w rolnictwie indywidualnym. Serwis wskazuje również skuteczne i łatwe do stosowania metody ograniczania ryzyka oraz minimalizowania prawdopodobieństwa wystąpienia wypadków.

Biorąc pod uwagę fakt, że znacząca liczba wypadków przy pracy w rolnictwie wynika z niewiedzy, nieuwagi, bądź niezachowania należytej ostrożności, przejrzysty przekaz najważniejszych informacji na temat bezpiecznych zachowań i dobrych praktyk przy wykonywaniu prac rolniczych może być skutecznym instrumentem podnoszenia kultury bezpieczeństwa w warunkach gospodarstw wiejskich. Warto podkreślić, że poziom kultury bezpieczeństwa wśród rolników jest jednym z najważniejszych czynników decydujących o stopniu wypadkowości, a wszelkie metody stymulacji wzrostu tego poziomu mogą mieć bezpośredni wpływ na zmniejszenie liczby wypadków w sektorze rolnym. Opublikowanie tych informacji w Internecie zwiększa szansę dotarcia instruktażowej informacji na temat bezpieczeństwa i higieny pracy oraz praktycznych porad w zakresie prewencji wypadkowej do większej liczby polskich gospodarstw rolnych.

PIŚMIENNICTWO

- [1] M. Suchecka *Serwis internetowy z dziedziny bhp dla polskich mikroprzedsiębiorstw*. „Bezpieczeństwo Pracy” 7-8 (384-385) 2003
- [2] *Wypadki przy pracy i choroby zawodowe rolników oraz działania prewencyjne KRUS w 2008 roku*. Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, Warszawa 2009
- [3] *Wypadki przy pracy i choroby zawodowe rolników oraz działania prewencyjne KRUS w 2009 roku*. Cz. 1. Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, Warszawa
- [4] D. Augustyńska, M. Pośniak *Czynnik szkodliwe w środowisku pracy – wartości dopuszczalne 2010*. CIOP-PIB, 2010
- [5] W. M. Zawieska (red.) *Ryzyko zawodowe. Metodyczne podstawy oceny*. CIOP-PIB, 2007

Publikacja opracowana na podstawie wyników uzyskanych w ramach I etapu programu wieloletniego pn. „Poprawa bezpieczeństwa i warunków pracy” dofinansowanego w latach 2008-2010 w zakresie zadań służb państwowych przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej. Koordynator: Centralny Instytut Ochrony Pracy – Państwowy Instytut Badawczy.